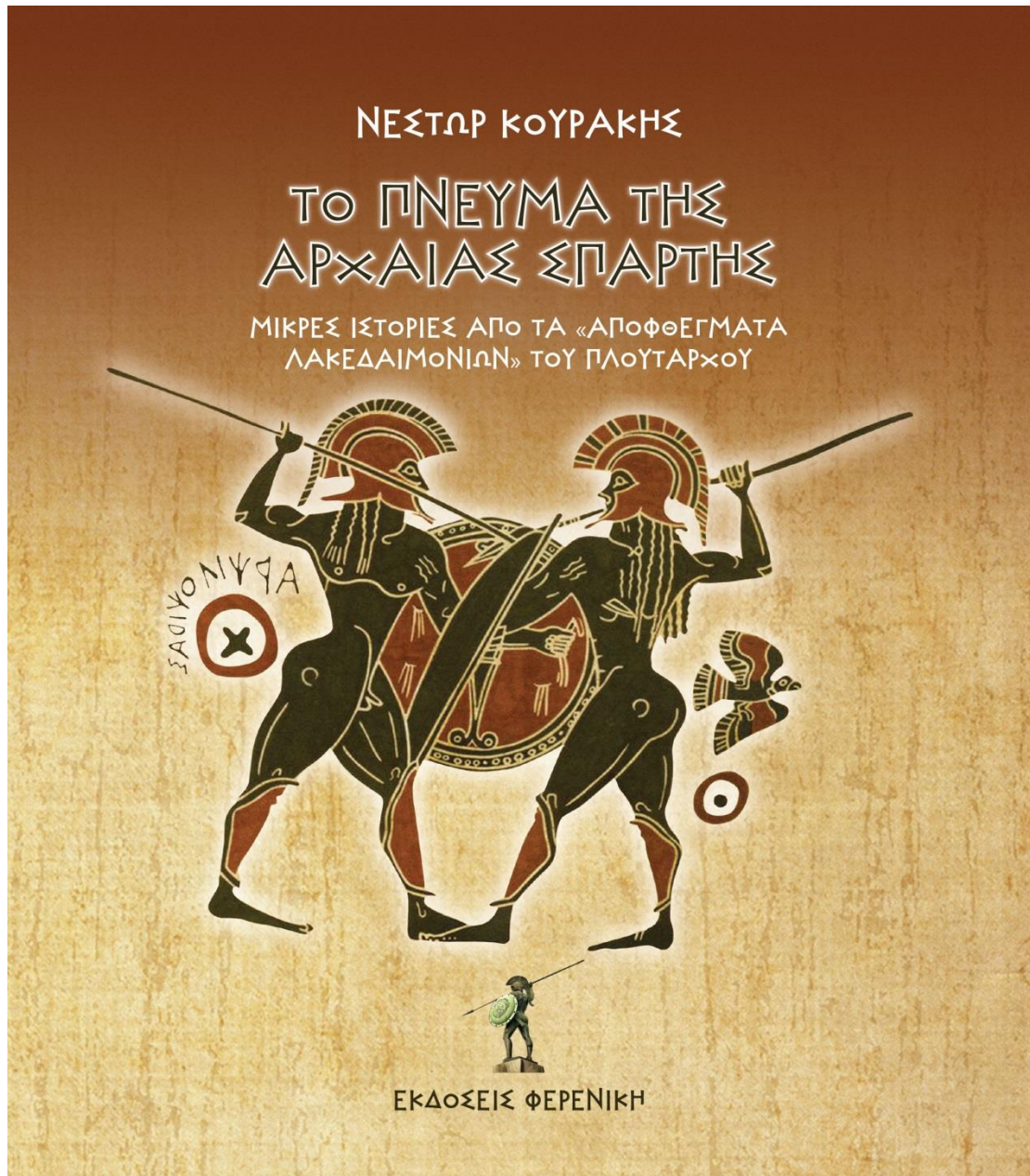

Παρουσίαση από τον Αρχαιολόγο Γεώργιο Σταϊνχάουερ του βιβλίου:

Νέστωρ Κουράκης, Το Πνεύμα της Αρχαίας Σπάρτης. Μικρές ιστορίες από τα «Αποφθέγματα Λακεδαιμονίων» του Πλούταρχου, Αθήνα: Εκδόσεις Φερενίκη, 2018, σσ. 125, 10 ευρώ.

Μια συλλογή με αποφθέγματα δεν αποτελεί ούτε ιστορική αφήγηση, ούτε φιλοσοφικό δοκίμιο, αλλά ούτε έχει κάτι το κοινό με τα γνωστά απανθίσματα ευφυολογημάτων μεγάλων σύγχρονων συγγραφέων και πολιτικών. Σαν μια παρακαταθήκη αρχαίας σοφίας, αναδίδει για μας ένα αρχαϊκό άρωμα, όπως οι γνώμες των Επτά Σοφών, οι Δέκα Εντολές ή μια συλλογή παροιμιών, ανάμεικτο ίσως εδώ με κάποια επιφύλαξη για στο συντηρητικό πνεύμα, το απόλυτο και σκληρό καθεστώς και το σκυθρωπό ύφος της αρχαίας Σπάρτης, από όπου αυτή πηγάζει.

Το βιβλίο που παρουσιάζω εδώ δείχνει πόσο άδικη θα ήταν μια τέτοια επιφύλαξη, αλλά και αντίθετα πόσο σωστή και επίκαιρη είναι η επιλογή του συγγραφέα για μια επιστροφή σ' αυτά τα κείμενα.

Στις μικρές αυτές, συχνά ευτράπελες ιστορίες -πολλές από τις οποίες διανθίζουν ήδη το έργο του Ηροδότου-, το λόγο έχουν όχι η ιστορία και οι θεσμοί, αλλά ο ιδιόμορφος τρόπος ζωής, σκέψης και έκφρασης, η αρχαία σοφία, η πρακτική αίσθηση και η ηθική, που συνθέτουν τον αιώνιο μύθο της Σπάρτης. Το διακρίνομε αυτό ήδη στο ύφος: στην άμεση, «κοφτή» και πνευματώδη απάντηση, την λακωνική «αττάκα», το δηκτικό χιούμορ ενός George Bernard Shaw, που μαστιγώνει την οκνηρία της θέλησης και τη νωθρότητα του πνεύματος, τη φλυαρία, την κενότητα των θεωριών, τις αυτάρεσκες αξιώσεις και την αυθάδεια του πλούτου, της αριθμητικής δύναμης και της δήθεν γνώσης. Το ίδιο και στο περιεχόμενο: στο ήθος, όπου ακτινοβολεί η σωματική ρώμη και η πνευματική υγεία, η ευθύτητα και η γενναιότητα ενός λαού χοντροκομμένου ίσως, άθικτου όμως από τη φθορά του τρόπου ζωής στη σύγχρονή του (όπως και στη σύγχρονη μας) πόλη.

Στην άρνηση του Λυκούργου να καταγράψει τους νόμους αναγνωρίζουμε την προτεραιότητα που, απέναντι στην απαγόρευση και την καταστολή, πρέπει να δίδεται στην αγωγή ως προετοιμασία του τέλειου πολίτη και μαχητή της ελευθερίας, ως ανάπτυξη της συνείδησης του «ἄρχειν και ἄρχεσθαι», ως καλλιέργεια -μέσα από τα κοινά γεύματα- της αίσθησης της κοινότητας, και ως προώθηση -μέσα από τις συνεχείς δοκιμασίες της αυτοκυριαρχίας, της περιφρόνησης του πλούτου, του σωματικού πόνου και των σωματικών απολαύσεων- του πνεύματος της δικαιοσύνης (ακόμα και της αποδοχής της αδικίας), όλων δηλαδή αυτών των αξιών που κάνουν τους νόμους άχρηστους, και από τις οποίες οι Σπαρτιάτες αντλούν μια δικαιολογημένη περηφάνεια.

Σ' αυτές τις εικόνες μιας εξιδανικευμένης Σπάρτης που γοήτευσαν κυνικούς και στωϊκούς στην αυγή της κρίσης του αρχαίου και έναν Rousseau σ' αυτήν του σύγχρονου μας κόσμου, περνά έτσι ένα πολλαπλά αισιόδοξο μήνυμα: Ενα μήνυμα για την σωτηρία της ταυτότητας μας στη σύγχρονη παγκόσμια κοινότητα, όπως της Σπάρτης στο μεγάλο melting pot της ρωμαϊκής αυτοκρατορίας. Αλλά και ένα μήνυμα για μια ζωογόνο αλλαγή, την επιστροφή σε κάποιες βαθιές ανθρώπινες αξίες, την αναζήτηση του ουσιώδους στις κοινωνικές σχέσεις, που μια τάση για την αποδόμηση θεσμών, ιδεών ακόμα και εννοιών, συνδυασμένη με μια τυφλή πίστη στην τεχνολογία, τείνουν να υποβαθμίσουν καταστροφικά.

Αυτό ακριβώς το πνεύμα επιδιώκει να αναβιώσει το παρόν βιβλίο φέρνοντας κοντά στον σύγχρονο αναγνώστη την ξεχασμένη συλλογή των Λακωνικών Αποφθεγμάτων. Το πετυχαίνει αποκαθιστώντας την ιστορική και την θεματική ενότητα του κειμένου. Με την εμπειριστατωμένη εισαγωγή, την προσεκτική μετάφραση και τον επιστημονικό σχολιασμό των αποφθεγμάτων ο πανεπιστημιακός δάσκαλος αποκαθιστά τον ιστορικό ιστό που ενώνει πρόσωπα και γεγονότα, ενώ παράλληλα με τη συγκέντρωση και αναδιάταξη σε θεματικές ενότητες του διασπάρτου στο αρχικό κείμενο υλικού, δίνει νέα συνοχή στο βιβλίο, διευκολύνοντας με τον τρόπο αυτό την κατανόηση και την εμπάθυση στο περιεχόμενό του. Δεν αρκεί όμως αυτό: διανθίζοντας το λόγο του με μια εξαιρετικά καλαίσθητη φωτογραφία και επιλεγμένες ποιητικές αναφορές στο τοπίο της σημερινής Σπάρτης, πετυχαίνει αυτό που πρέπει να είναι το τέλος κάθε βιβλίο: το συνδυασμό του τερπνού μετά του ωφελίμου.

Ας μου επιτραπεί, κλείνοντας αυτό το προλογικό σημείωμα, μια προσωπική αναφορά, που αφορά το έντονο ενδιαφέρον μου για την αρχαία Σπάρτη: Η διδακτορική μου διατριβή είχε ως θέμα τη ρωμαϊκή Σπάρτη, ο πρώτος διορισμός μου ως αρχαιολόγου έγινε στην Εφορεία Προϊστορικών και Κλασικών Αρχαιοτήτων Λακωνίας- Αρκαδίας, ενώ επί 9 έτη μου ανατέθηκε να έχω και τη διεύθυνση αυτής της Εφορείας. Στο πλαίσιο, δε, αυτής της θητείας, αλλά και αργότερα, είχα την ευκαιρία να μελετήσω δεκάδες δημοσιεύματα για την αρχαία Σπάρτη και να εκπονήσω αντίστοιχες μελέτες για το Μουσείο της Αρχαίας Σπάρτης, την τοπογραφία και τις αρχαιότητές της.

Με βάση, λοιπόν, αυτό το απόθεμα γνώσεων αλλά και τη συσσωρευμένη αρχαιολογική εμπειρία μου για την αρχαία Σπάρτη, θεωρώ ότι το παρόν βιβλίο είναι από τα πλέον ενημερωμένα, τεκμηριωμένα και έγκυρα έργα που μπορούν να φέρουν ένα σύγχρονο αναγνώστη σε επαφή με αυτό που ο συγγραφέας του ονομάζει «Το Πνεύμα της Αρχαίας Σπάρτης».